

ANALÝZA VÝSLEDKŮ KVALITATIVNÍ ČÁSTI SOCIOLOGICKÉHO
VÝZKUMU

„DLOUHODOBÝ VÝZKUM SÍDLIŠŤ 2011“

ZADAVATEL:

Statutární město Brno
Dominikánské náměstí 1
601 67 BRNO

B | R | N | O

REALIZATOR:

AUGUR Consulting s.r.o.
Vinařská 5/A1
603 00 Brno

AUGUR
Consulting

OBSAH

I. ÚVOD A CÍLE	3
II. POPIS METODOLOGIE.....	4
II.1 POUŽITA METODA SBĚRU DAT	4
II.2 VÝBĚROVÝ SOUBOR A JEHO STRUKTURA	4
II.3 ORGANIZACE SBĚRU DAT.....	4
III. ANALÝZA VÝSLEDKŮ	6
III.1 KLADY A ZÁPORY ŽIVOTA NA BRNĚNSKÝCH SÍDLIŠTÍCH	7
III.2 STRUKTURA OBYVATEL BRNĚNSKÝCH SÍDLIŠŤ	11
III.3 ÚPRAVY A REGENERACE BRNĚNSKÝCH SÍDLIŠŤ	17
III.4 KULTURNÍ A SPOLEČENSKÝ ŽIVOT NA SÍDLIŠTÍCH, SOUNÁLEŽITOST OBYVATEL SÍDLIŠŤ	19
III.5 KAŽDODENNÍ ŽIVOT NA SÍDLIŠTI	23
IV. DOPORUČENÍ VYPLÝVAJÍCÍ Z VÝSLEDKŮ KVALITATIVNÍ ČÁSTI VÝZKUMU	27

I. ÚVOD A CÍLE

Společnost AUGUR Consulting s.r.o. předkládá zprávu z výsledků kvalitativní části empirického šetření „**Dlouhodobý výzkum sídlišť 2011**“.

Kvalitativní část výzkumu a jeho analýza byly realizovány v období od 9.6.2011 do 7.7.2011. Na kvalitativní části výzkumu se podílel realizační tým pěti sociologů. Způsob prezentace výsledků a jejich rozsah vychází ze zadání a zohledňuje ujednání smlouvy o dílo ze dne 5.4.2011.

Početnost, strukturace vzorku komunikačních partnerů a rozsah kvalitativní analýzy vychází explicitně ze zadání výzkumu, v některých parametrech zadání produktivním způsobem rozšiřuje a sleduje především naplnění hlavního cíle a tím je **vytvoření souhrnu podkladů, inspirací a námětů využitelných v procesu operacionalizace hlavní výzkumné otázky a souvisejících výzkumných otázek a přípravy zjišťovacího nástroje – dotazníku, který bude rozhodujícím východiskem pro zajištění validních dat identifikovaných v hlavní – kvantitativní části empirického šetření.**

Kvalitativní metoda řízeného polostandardizovaného rozhovoru byla uplatněna ve vztahu ke skupině 25 respondentů tzv. komunikačním partnerům, kteří byly vybráni a osloveni po dohodě se zadavatelem. Výběr komunikačních partnerů zaručuje velmi široké spektrum osob, které se rekrutují z různých oblastí života, žijících v různých sídlištích a nahlížejících zkoumanou problematiku z různých úhlů pohledu.

Z rozhovorů, které byly vedeny podle rámcových scénářů byly pořízeny audio záznamy, který byly následně přepsány a analyzovány. Komunikační partneři byli odměněni drobným dárkem, který zajistil objednavatel.

Věříme, že zprostředkované názory a postoje komunikačních partnerů agregované do podoby této zprávy vytvoří kvalitní základ pro nastavení parametrů hlavní části výzkumného šetření.

Za řešitelský tým
Mgr.Marián Svoboda

II. POPIS METODOLOGIE

II.1 POUŽITÁ METODA SBĚRU DAT

Při kvalitativní části sociologického šetření byl využit metodologický postup řízeného polostandardizovaného rozhovoru. Jednalo se o přímé (face to face) interakce mezi tazateli (interními zaměstnanci AUGUR Consulting s.r.o. – sociology) a komunikačními partnery.

II.2 VÝBĚROVÝ SOUBOR A JEHO STRUKTURA

Výběrový soubor komunikačních partnerů byl vybrán ve spolupráci se zadavatelem. Jednalo se z větší části o záměrný výběr, z části o výběr náhodný (random route, náhodnou procházku). Celkem bylo interviu uskutečněno s 25 komunikačními partnery.

Výběrový soubor byl heterogenní z hlediska věku komunikačních partnerů, jejich sociálního postavení, míry participace na dění v sídlišti apod. V naprosté většině případů se jednalo o osoby, které na sledovaných sídlišťích (Lesná, Vinohrady, Bohunice, Bystrc I, Kamechy a Nový Lískovec) přímo žijí nebo zde pracují.

Struktura komunikačních partnerů:

- zástupci samosprávy jednotlivých městských částí (sídlišť), kteří se přímo podílejí na řízení a správě MČ,
- zástupci běžné populace,
- urbanistka,
- sociolog,
- zástupce městské policie (oddělení prevence kriminality),
- geograf,
- vedoucí oddělení bytové výstavby a správy fondů MMB,
- koordinátorka projektu Brno - zdravé město,
- sociální pracovnice z nízkoprahového centra pro děti a mládež,
- matka navštěvující mateřské centrum,
- zástupci seniorů,
- zástupce studentů žijící v podnájmu,
- zástupce národnostní menšiny žijící v podnájmu,
- dětská lékařka poskytující pediatrické služby na sídlišti.

II.3 ORGANIZACE SBĚRU DAT

Limitem a značnou komplikací pro výběr a oslovení respondentů byl zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. Respondenti podepsali souhlas s dotazováním a využitím odpovědí pro účely výzkumného šetření. Tyto souhlasy jsou doložitelné.

Zástupci z řad odborné veřejnosti, starostové a místostarostové byli osloveni formální cestou, doporučeným dopisem a následně byli kontaktováni telefonicky za účelem sjednání schůzky.

Zástupci z řad běžných občanů žijící na jednom ze šesti vybraných brněnských sídlišť byli osloveni náhodným způsobem nebo telefonicky. Na každém sídlišti byli dotazováni průměrně dva zástupci „běžné populace“. Smluvně garantovaný rozsah šetření 15 interview byl zhotovitelem navýšen na celkem 25 uskutečněných interakcí.

III. ANALÝZA VÝSLEDKŮ

Při analýze a vyhodnocení výsledků odpovědí komunikačních partnerů jsme uplatnili paradigmatický přístup. Odpovědi byly vyhodnocovány s využitím otevřeného a axiálního kódování, byla uskutečněna kategorizace jednotlivých ukazatelů, dimenzionalizování kategorií a částečně také hledání vztahů mezi subkategoriemi.

Analýza sledovala především splnění hlavního cíle kvalitativní části šetření t.j. vytvoření souhrnu podkladů, inspirací a námětů využitelných v procesu operacionalizace a přípravy zjišťovacího nástroje - dotazníku. Součástí vyhodnocení nebyla z objektivních důvodů (značná heterogenita vzorku komunikačních partnerů) identifikace frekvencí zastoupení výskytu shodných nebo podobných kategorií a porovnání jednotlivých případů a identifikovaných jevů mezi sebou (mezi jednotlivými sídlišti).

Reprezentativní zjištění včetně zaznamenaných frekvencí a komparací dat zprostředkují výsledky kvantitativního šetření na početných vzorcích populací jednotlivých sídlišť.

Při analýze rozhovorů s komunikačními partnery jsme se zaměřili na identifikaci společných znaků a odpovědí. Současně jsme se snažili identifikovat rozdíly v odpovědích a zachytit i některé jedinečné názory, které mohou být inspirací při konstrukci zjišťovacího nástroje – dotazníku pro hlavní část výzkumného empirického šetření.

III.1 KLADY A ZÁPORY ŽIVOTA NA BRNĚNSKÝCH SÍDLIŠTÍCH

Klady i záporny života na sídlištích spatřují komunikační partneři ve většině případů v indikátorech, které **souvisí s vnějším prostředím sídlišť**.

Jak vyplývá z analýzy odpovědí komunikačních partnerů, především zástupců samospráv, **jednotlivá sídliště se diferencují především z hlediska hustoty zástavby a hustoty osídlení**. Od těchto parametrů se odvíjí řada výhod a nevýhod těchto sídlišť.

Hustota osídlení souvisí např. s možnostmi parkování, což je jeden z vážných problémů všech sledovaných sídlišť. S nedostatkem parkovacích míst souvisí také možnosti nebo limity dalšího zahušťování sídlišť, možnosti pro volnočasové aktivity pro děti i dospělé občany v prostorách mezi domy a rozvoj infrastruktury.

Sídliště se diferencují svou dojížděkovou vzdáleností do centrálního Brna, s čímž souvisí nabídka společenských a volnočasových možností, **nachází se v různých částech města** (okrajové části Brna nebo vnitřní lokality), s čímž souvisí možnosti nebo absence návazných přírodních lokalit pro aktivní trávení volného času.

Jednotlivá sídliště mají různým způsobem konstruován bytový fond z hlediska jeho vlastnictví (osobní, družstevní, obecní), s čímž souvisí technický stav domů a bytů, ale také částečně sociální a demografická skladba obyvatel.

I přes výše uvedené skutečnosti vykazují sledovaná sídliště z pohledu komunikačních partnerů také celou řadu společných znaků.

Kladem sledovaných sídlišť jsou podle většiny komunikačních partnerů především:

- Otevřená prostranství mezi domy nabízející prostor pro volnočasové aktivity, především pro děti a také dostatek veřejné zeleně.
- Život na sídlištích je podle komunikačních partnerů „standardním městským způsobem života“ a nabízí obyvatelům, především těm v produktivním věku, vše pro pohodlné a spokojené žití.
- Bydlení na sídlištích je relativně levné.
- Regenerace domů zvyšuje kvalitu bydlení i estetickou hodnotu.

Záporem sledovaných sídlišť je podle většiny komunikačních partnerů především: nedostatek parkovacích míst, problémy s parkováním, nedostatečná kapacita mateřských školek, nedostatečné možnosti pro trávení volného času pro starších dětí a mládež, nedostatek vnitrobloků.

Pro komplexnost uvádíme níže zjištění specifická pro některá sledovaná sídliště. Zjištění mají kvalitativní charakter.

BOHUNICE

Kladem Bohunic je **dostatek prostoru mezi domy**, což umožňuje využívání těchto prostranství např. k volnočasovým aktivitám pro děti. Dále pak je to **údržba veřejných prostranství a blízkost centrálního Brna – dobrá dojížděková vzdálenost**, což umožňuje občanům mimo jiné využívat v centrální části města společenské a volnočasové možnosti.

„Byla jsem v Bohunicích 2x v životě, že jsem tam byla nucená projít. Pro kvalitu bydlení je důležité prostředí uvnitř toho sídliště. Proto mě Bohunice překvapily, protože jak to obłudně vypadá na mapě z výšky, zhůvěřilost těch ornamentů, tak v realitě je to také hodně zelené.“ (Brno, žena, urbanistka)

Výhodou je podle zástupce samosprávy také **ukončená privatizace obecního bytového fondu** a s tím související možnost pro orgány samosprávy věnovat se primárně veřejným záležitostem a nevázat úsilí samosprávy na údržbu bytového fondu.

Nedostatkem je absence přilehlé nebo spádové přírodní lokality pro trávení volného času obyvatel. „Schází cesta do polí, někam ven“. Přitom je zmiňován nevyužitý potenciál záhradkářské kolonie Červený kopec, kterou zahrádkáři v důsledku nevyjasněné budoucnosti opouštějí a prázdné chatky se stávají zázemím pro sociálně vyloučené osoby se všemi negativními dopady pro lokalitu Červeného kopce, nárůst krádeží v obchodech apod. V jednotlivých případech však komunikační partneři zmiňují dostupnost některých přírodních lokalit, jako např. Riviéra, Kamenný vrch, Ostopovice, Bobrava. Nejedná se však o lokality, které jsou katastrálně bezprostředně spojeny se sídlištěm Bohunice.

Současně je problémem **nedostatek parkovacích míst a nedostatečné kapacity mateřských školek**.

Latentní problémy souvisí s geografii, koncepcí sídliště a mají historický kontext. **Schází centrální místo** (náměstí), absentuje společné **místo pro společenské aktivity** (např. kulturní dům), **horní část sídliště** (okolo ulice Jihlavská) **se méně identifikuje s Bohunicemi** a občané „horní části Bohunic“ neprojevují tak intenzivně svou participaci na dění v obci jako občané žijící ve „spodní části“ Bohunic.

BYSTRC

Kladem Bystrce jsou **velká prostranství mezi domy**, které nabízejí společenské a volnočasové vyžití. Tyto prostory a plochy, vytvářejí pocit komfortu a svobody a umožňují také postupný další rozvoj sídliště.

Výhodou je také **optimální průnik obecního, družstevního a soukromého vlastnictví bytů**, s čímž souvisí **smíšená struktura obyvatelstva** z hlediska sociálního statusu a eliminace koncentrace sociálně slabých skupin občanů.

Výhodou je také vznik sídliště Bystrc II na bázi zachovalého historického centra staré obce Bystrc, která vnáší do Bystrce tradiční duch. Velkou výhodou sídliště Bystrc je **okolní příroda**.

Nedostatkem je především **panelová technologie výstavby domů**, s čímž souvisí řada technických problémů, které je nutné průběžně řešit a nedostatek vnitrobloků, uzavřených zákoutí pro bezpečný pohyb především dětí. Nevýhodou je také vzdálenost do centra Brna.

KAMECHY (Spadá pod MČ Brno Bystrc)

Kladem je nová investiční zástavba, která zaručuje stavební řešení s vysokým standardem a komfortem bydlení. Výhodou jsou také možnosti (výhody), které nabízí, především z hlediska občanské vybavenosti, MČ Brno Bystrc.

Nedostatkem je téměř neřešená infrastruktura a nedostatečná občanská vybavenost (obchody, služby) Kamech. Současně také schází možnosti pro trávení volného času všech věkových skupin obyvatel. Krátkodobou nevýhodou je také vysoký stupeň rozestavěnosti lokality se všemi negativními vlivy.

„Zaslechl jsem, že by se tu měl budovat nějaký Kaufland obrovský, to by se mi moc nelíbilo. Určitě by to bylo pohodlný mít to tady, ale já osobně si budu chodit radši do Bystrce do Alberta a mít tu klid, než aby se tu zbudoval obrovský Kaufland, kam budou denně jezdit tisíce aut do něj. A pak růst sídliště. Ani nevím, co tu je naplánovaný, nezajímá mě se o to. Ale pokud to poroste tím tempem, jak to roste, že dělají 1 blok za rok, tak si myslím, že ještě tak 10 let by to mohlo být v pohodě. Nepředpokládám, že tu déle jak 10 let budeme.“ (Kamechy, muž, IT specialista)

VINOHRADY

Kladem Vinohrad je relativně **levné bydlení**. Relativní výhodou je malá plošná rozloha Vinohrad a dostupnost občanské vybavenosti (docházková vzdálenost) do centrální části sídliště, které je spádové pro velkou část občanské vybavenosti (obchody, služby atd.). Vinohrady jsou dobře navázány na veřejné komunikace.

Nedostatkem je **vysoká hustota zástavby a vysoká hustota obyvatel**, s čímž souvisí především **nedostatek parkovacích míst**. Dílčím problémem je hromadná doprava do centrální části Brna, především zácpy mimo Vinohrad (Židenice, Stará Osada, Tomkovo náměstí).

LESNÁ

Kladem je struktura sídliště a jeho **koncepce výstavby** přejatá podle severského vzoru, s nízkou hustotou zástavby i obyvatel, s velkými plochami mezi domy se zelení, což umocňuje **pocit volnosti**. Kladem je **blízkost přírodních lokalit**, Čertova rokle a návazných lesů. Sídlíště není průjezdné pro dopravu, okolo sídliště je kruhový objezd a ulice dovnitř sídliště jsou slepé.

Výhodou jsou výborné **možnosti sportovních a volnočasových aktivit** pro obyvatele.

Nedostatkem jsou **minimalistické dispozice bytů**, s malými kuchyněmi a nedostatkem úložných prostor a současně **nedostatečné možnosti společensko kulturního vyžití přímo na sídlišti** (absentuje kulturně společenské centrum).

NOVÝ LÍSKOVEC

Kladem je **blízkost přírodních lokalit. Blízkost centrálního Brna** a dobrá dopravní dostupnost přibližuje také nabídku kulturních a společenských aktivit, pracovních příležitostí, středních a vysokých škol. Výhodou do budoucna může být struktura bytového fondu s vysokým podílem obecních bytů, což zaručuje udržení žádoucí sociální skladby obyvatel.

Nedostatkem je **vysoká hustota zástavby a vysoká hustota obyvatel**, s čímž souvisí především **nedostatek parkovacích míst**. Nevýhodou je **malá občanská vybavenost a postupně se rozvíjející infrastruktura**. Schází společenský sál nebo místo pro kulturně společenské aktivity obyvatel, nedostatečné možnosti pro volnočasové vyžití starších dětí, mládeže a seniorů. Identifikován byl také nedostatek míst v mateřských školách.

III.2 STRUKTURA OBYVATEL BRNĚNSKÝCH SÍDLIŠŤ

Struktura obyvatel všech sledovaných brněnských sídlišť je podle odpovědí komunikačních partnerů pestrá a **nic nenasvědčuje tomu, že by docházelo k zásadnímu přílivu sociálně slabých obyvatel, vytváření ghet sociálně slabých nebo nepřizpůsobivých občanů**. Bariérou pro příliv sociálně slabých občanů je především pořizovací cena zprivatizovaných obecních bytů nebo výše ceny tržního pronájmu bytů na jednotlivých brněnských sídlištích.

Z výpovědí některých komunikačních partnerů vyplývá, že k **dílní obměně obyvatel na brněnských sídlištích v posledních letech dochází a to ze tří důvodů**.

1. **V důsledku privatizace části obecního bytového fondu** a následném odprodeji nebo pronájmu části zprivatizovaných obecních bytů. Zde se projevuje skutečnost, že část uživatelů obecních bytů má i jiné alternativy bydlení. Obecní byt využívají pouze fiktivně a po privatizaci bytu tento legálně komerčně zhodnocují.

2. **Přirozeným způsobem, generační obměnou obyvatel, stěhováním do rodinných domů nebo jiné formy bydlení**. Opakovaně byly analýzou zachyceny názory, že mladší věkové kohorty, které na sídlištích vyrůstaly mají k příslušné lokalitě vztah a na sídlišti zůstávají, hledají zde vlastní bydlení. Někteří obyvatelé ze sídlišť odcházejí za jiným „statusově lepším“ bydlením v rodinných domech.

3. **Výstavbou nových bytů** – zahušťováním některých sídlišť nebo výstavbou bytů v nových lokalitách (např. Kamechy nebo Bystrc II).

Z analýzy vyplývá, že brněnská sídliště nabízejí **adekvátní možnosti pro spokojené bydlení pro všechny sociální skupiny obyvatel z hlediska jejich ekonomického statusu**. Motivy k životu na sídlišti se však u jednotlivých skupin obyvatel z hlediska jejich stratifikačního postavení liší.

Movitým lidem „např. podnikatelům“ **vyhovuje** podle některých komunikačních partnerů mimo jiné skutečnost, **že život na sídlišti je pro ně pohodlný**.

„...mohu-li například ze svého života nebo i z toho našeho baráku, kde bydlí i bohatí podnikatelé, tak ono jim to vyhovuje. Ono vlastně je to pohodlné. Teče voda, svítí, topí se, o dům se někdo stará, kdo má peníze a štěstí, tak má i koupenou garáž, takže nemá problémy s parkováním. Tak v podstatě to vyhovuje i těm jakoby majetnějším. Pokud zrovna nemá smůlu v tom, že bydlí na patře, kde jsou nějaké negativní vlivy toho společného soužití“. (Představitel samosprávy, Bohunice).

Sociálně slabším vyhovuje především nízké nájemné za bydlení.

„...no a samozřejmě, to sídliště vyhovuje třeba u nás v domě, těm sociálně slabším, protože my máme tak nízké nájemné, že v podstatě vedeme to hospodaření toho domu tak, že teda to prostě musí vyhovovat i těm slabším“. (Představitel samosprávy, Bohunice).

„.... a ten, který se mu to nelíbí, no tak si postaví a odstěhuje se, ale většinou se ani těch bytů nezavazují a pronajímají je dál“. (Představitel samosprávy, Bohunice).

Jak vyplývá z analýzy odpovědí některých komunikačních partnerů u některých brněnských sídlišť lze identifikovat určitou obměnu obyvatel. **Především lze sledovat nárůst počtu párů a rodin s malými dětmi. Demografický vývoj a finančně dostupné bydlení v sídlištních lokalitách, které se naskytlo především**

po privatizaci části obecních bytů způsobilo a způsobuje příliv mladších věkových kohort s dětmi do sídlišť. Tento trend má za následek některé dílčí problémy, především pak nedostatek kapacit v mateřských školkách.

„..Pozitivní v tom asi bude, že přibylo za poslední tři, čtyři roky hodně dětí. Víc než normálně. A když se tak dívám, kolik těch maminek je teď v jiném stavu, když jdu po Bohunicích, tak asi ten trend pokračuje. To znamená, že ti lidi to bydliště tady našli a asi jsou spokojeni.“ (Představitel samosprávy, Bohunice).

„Žije tam sociální skupina nižší a střední třída. Podle věku si myslím tam žije víc mladých lidí do 30 let, studenti a mladý manželství a potom zase hodně důchodců. Střední vrstva odchází, důchodci tam přežívají z dob, kdy si ten byt pořídili a zůstali tam a celý život tam žili. Mladí tam začínají, jakmile se vypracují ekonomicky, tak odchází a sociálnější vrstva tam zůstává. Sídlíště se profilují tak, že jsou tam mladí anebo staří.“ (Brno, žena, Oddělení bytové výstavby a správy fondů MMB)

Současně lze sledovat příliv některých skupin obyvatel, kteří nemají na sídlištích trvalé bydliště (např. studenti) a využívají nabídku relativně levných podnájmu a pronájmu bytů (především Bohunice a Nový Lískovec). Se zvyšujícím se počtem bydlících studentů vzrůstají problémy s kapacitou některých spojů MHD, zvyšuje se anonymita mezi obyvateli apod.

BOHUNICE

Současně s privatizací bytového fondu (Bohunice v minulých letech zprivatizovaly celý obecní bytový fond) se projevilo fiktivní užívání části obecních bytů v Bohunicích. **Po privatizaci bylo až 15% obecních bytů následně komerčně zhodnoceno - prodán nebo pronajat.** Pronájem části bytů (studentům, dělníkům, cizincům) **přináší určitou míru anonymizace života v jednotlivých domech a částečně také nárůst některých problémů např. s parkováním.**

„V téhle chvíli si byty koupili i mladí a pronajímají je dalším studentům. Že to nekupují ani... dejme tomu, student to koupil za pomoci rodičů, ale ani tam sám není a bydlí tam dalších osm študáků. Problém to přináší jeden, že ten dům je pak takový, těžko se tam dělá komunita obyvatel, kdy se tam neustále potkáváte s cizími lidmi, to je špatný. Ale to se tak i ta komunita rozpadla záhy potom, kdy se všichni nastěhovali, tak všichni uklízeli ty chodby a znali se. Pak to postupně, jak dorůstaly děti, tak se to trošku poměnilo a už to dneska zdaleka tak není. A teď tomu přispívají i tyhle legální pronájmy. Předtím ty pronájmy byly samozřejmě načerno, ale byly taky. Problém to sídlišti přináší ten, že těch osm studentů dá dohromady 4 auta. Tak ta jedna rodina to auto měla jedno nebo třeba dvě, ale oni mají ty auta 4. Takže prostě problém to přináší s parkováním.“ (Představitel samosprávy, Bohunice).

„Určitě je dobrý si ten byt ponechat, protože byty tady v Bohunicích jdou dobře pronajmout, protože je tady kousek kampus, takže spousta studentů. Bydlí tady hodně studentů.“ (Bohunice, žena, živnostnice, samoživitelka)

BYSTRC A KAMECHY

V Bystrci dochází k cílenému zahušťování sídliště. Bystrcké sídliště má potenciál se dále rozvíjet a využívá k tomu především výstavbu formou nástaveb některých domů a investiční výstavbu. Vznikají tím sídelní mikroútvary v rámci sídliště, které kumulují střední a vyšší příjmové skupiny obyvatelstva. Současně probíhá investiční bytová výstavba v lokalitě Kamechy.

Z analýzy odpovědí zástupce samosprávy však vyplývá, že v Bystrci nedochází v důsledku nové investiční výstavby k zásadnímu přílivu obyvatel. Část nových bytů vzniklých investiční výstavbou v sídlišti nebo v přilehlé lokalitě Kamechy kupují mimo jiné také stávající obyvatelé sídliště Bystrc.

„..... když jsem se ptal na původ lidí, kteří si koupili nové byty ze soukromé výstavby například na sídlišti nebo v obytném celku Kamechy, který celý sestává z nové investiční výstavby, kde ty náklady na byty nebyly nejmenší, tak ve většině případů jsem zjistil, že se jedná o obyvatele Bystrce, kdy vlastně se jenom jakoby obyvatelé Bystrce rozstěhovávají a těch, kteří přicházejí z jiných městských částí, není tak mnoho. Víme to i třeba podle toho, že nám výrazně počet obyvatel v Bystrci nenarůstá. A když jsme postavili (MČ) asi 200 bytů v nástavbách a další byty byly soukromými investicemi, domnívali jsme se, že nám poměrně skokově vzroste počet obyvatel. Ale v podstatě nedošlo k žádnému výraznému posunu. Prostě jenom dospěli děti původních obyvatel Bystrce, kteří opět měli zájem v Bystrci bydlet a s pomocí rodičů, hypoték, apod. využili možnost přestěhovat se do nového, oddělit se od rodičů, takže... je specifikem bystrckého sídliště, abych ještě zmínil, ale to je myslím, u každého sídliště, které vzniklo v poměrně krátkém časovém úseku, že tady dochází k takovým generačním vlnám, kdy vlastně děti původních obyvatel dospívají přibližně ve stejné době a stěhují se do nových bytů v přibližně stejnou dobu. V časovém rozmezí dejme tomu deseti let. Ale ty vlny jsou pozorovatelné“. (Představitel samosprávy, Bystrc).

Cíleným způsobem je na základě investiční bytové výstavby v Bystrci posilována také skupina středních příjmových skupin obyvatel, která by měla být garantem dlouhodobého udržení sociálního statusu obyvatel sídliště.

„.... Ono to je u nás opravdu cílené a na tom jsme se shodli i mezi politickými stranami, které v Bystrci dlouhodobě spolupracovaly, tedy konkrétně ODS a ČSSD od roku 1998 do roku minulého. Takže na tom jsme se shodli, že tento proces (zajištění smíšené sociální struktury) je žádoucí. Při udržení sociální skladby a posílení smíšené sociální skladby vycházíme z principů, které jsou používány v zahraničí, říká se tomu socialbombing, kdy se opravdu cíleně vytvářejí možnosti uvnitř sídlištního celku pro usidlování středně příjmových skupin, které udrží dlouhodobě sociální status sídlišť“. (Představitel samosprávy, Bystrc).

VINOHRADY

Vinohrady jsou „uzavřenou lokalitou“ z hlediska možnosti zahušťování sídliště. Volné rozvojové plochy pro výstavbu již nejsou a další investiční bytová výstavba se nepředpokládá.

I přes skutečnost, že MČ nesleduje skladbu obyvatel a její dynamiku nelze předpokládat zásadnější změny ve struktuře obyvatel.

„...nemyslím si, že by se nám sem zatím v nějakém valném měřítku dostávaly problémové skupiny obyvatel, ať to jsou takové či onaké. Samozřejmě my musíme každý uvolněný byt hlásit městu Brnu a město Brno má právo si 25 procent uvolněných bytů samo přidělit, čili dostali se nám sem i problémoví občané, kteří byli vystěhováni z oblastí, kde dochází k plošným asanacím v rámci přípravy Europointu. Ale nejsou to tak velké problémy, kterými může trpět třeba Brno – Střed nebo Brno Sever“. (Představitel samosprávy, Vinohrady).

S postupnou privatizací bytového fondu je však část zprivatizovaných nebo družstevních bytů využívána k pronájmům (mimo jiné také studentům, zástupcům národnostních menšin apod.). Menší část původních obyvatel Vinohrad se po privatizaci části bytového fondu odstěhovala, změnila si i trvalé bydliště a byt na sídlišti dále komerčně zhodnocuje - pronajímá.

„.....počet obyvatel na Vinohradech průběžně klesá. Není to markantní, ale ten pokles je jednoznačný, je viditelný. ... přičemž si nemyslím, že by tady byly volné byty. Nejsou tady volné byty. Tzn. to jsou ty skupiny, to jsou ti obyvatelé, kteří zde bydlí co by studenti, využívají bytů někoho jiného, mohou to být cizí příslušníci, jsou tady vidět Vietnamci, je tady vidět auto s ukrajinskou SPZ, kde nastupuje skupina lidí a nosí věci zvenčí, i takoví tady jsou. U družstevních domů, tam to nejsme schopni postihnout. U našich domů je to důvodem pro rozvázání nájemní smlouvy“. (Představitel samosprávy, Vinohrady).

LESNÁ

Na sídlišti Lesná podle odpovědí komunikačních partnerů nedochází k zásadním obměnám obyvatelstva. Jedná se spíše o přirozenou postupnou generační obměnu obyvatel.

„...Na té Lesné to je demograficky ideální vývoj. Tam dochází k přirozené obměně. Lidí se tam stěhovali před 40 lety. Dneska mají 70, 80 a vymírají, a jde tam nová generace, třicátníci čtyřicátníci, dneska jsou děti pozdě. A Lesná má výhodu, tu kvalitu bydlení, takže ceny jsou tam o něco vyšší, ale ne zase závratně, prostě jen o něco vyšší než v Bohunicích nebo kdekoliv..... tím pádem, že ten byt je tam dražší o 100-150 000, tak tam jdou zase tyhle lidi z našich kruhů, ta vyšší profesionální střední třída, mladší, která samozřejmě nemá na mezonetový byt nebo rodinný dům.....“. (Muž, sociolog, Lesná).

*„To je skoro taková návodná otázka. Když to má pozitivum na jedné straně, tak to má i negativum. Napadá mě **Lesná** jako první, která je z urbanistického hlediska nejlépe vyřešeným sídlišťem, hlavně z hlediska obytného prostředí, zasazení zelení, urbanistická kompozice...Ta Lesná byla promyšlená. Na druhé straně je to demograficky staré sídliště a bude mít nějaký dopady. Když uděláte ukazatel demografického stáří a zanesete si ho do mapy a nemusí to být jen pro sídliště, ale pro celý Brno, tak ta Lesná vám začne svítit. Starých lidí, demografické stáří je tam poměrně vysoký. To není handicap, není to zápor, akorát že na to asi bude muset Brno sever a radnice nějakým způsobem reagovat, lidi budou mít nějaké své potřeby.“* (Brno, muž, geograf PŘF MU)

Sídliště má plochy pro další rozvoj a možnosti investiční výstavby (včetně bytové), ale schází konsenzus mezi samosprávou, občanskými sdruženími a investory.

Jedním z podstatných důvodů odmítání dalšího zahušťování sídliště je tlak občanů reprezentovaných některými občanskými iniciativami. Zájmem občanských sdružení je především zachování původní koncepce sídliště, tzn. zachovat klidný ráz sídliště se spoustou zeleně umožňující klidný život stávajícím obyvatelům.

Široká diskuse se vede již delší dobu nejen např. o využití, rekonstrukci, dostavbu bývalého centra „Obzor“, které koupil soukromý investor s určitým developerským záměrem, ale především ve vztahu k celkové koncepci rozvoje sídliště Lesná.

„.....jsou tu tlaky, abychom se opět vrátili k tomu sovětskému modelu. To znamená znovu zahustit. Přičemž za tím jsou peníze, protože proč by se někdo snažil bourat nějakou koncepci, kdyby z toho nic neměl. Za tím je touha po zisku, která je hnacím motorem kapitalismu. Já mám kapitalismus rád, ale mám rád kapitalismus demokratický a pokud by tomu kapitalismu nebyla protiváha demokratická, instituce demokratické společnosti, které to regulují, tak by špatně dopadl. Tak by v této době už dávno byl v New Yorku Central Park zastavěný, protože je to lukrativní místo na zástavbu. Žádný Hyde Park v Londýně už by dávno neexistoval, protože by si tam ti bohatí začali stavět své vily. Ale protože jsou to kapitalistické, ale také demokratické společnosti, tak najednou máte uprostřed Londýna, kde stojí metr čtvereční šílený peníze, park kde lidi sedí pohodlně na trávě. A máme v Brně sídliště, kde se lidi povalují na trávě, a máme kapitalismus, který samozřejmě tlačí ..... Jsme teď v situaci, kdy je tlak na to vrátit se k sovětské normě, a k té hustotě, která je třeba v Bohunicích ..... je to pochopitelný komerční zájem tohle využít. My občané Lesné se proti tomu bráníme“. (Muž, sociolog, Lesná).

NOVÝ LÍSKOVEC

Vysoká hustota osídlení a hustota obyvatel umožňuje pouze omezenou míru dalšího zahušťování sídliště. Jedná se o kompromis mezi zahušťováním sídliště formou investiční bytové zástavby, kterou souběžně u konkrétních projektů (např. bývalá prodejna Albert) doplňuje žádoucí zkvalitňování občanské vybavenosti, nabídka služeb a nová parkovací místa.

Zpracovává se studie pro zástavbu lokality okolí ulice Petra Křivky, kde by mohly vzniknout tři čtyřpodlažní bytové domy a zástavba rodinných domů. Jedná se o opuštěnou lokalitu, kde bývala zahrádkářská kolonie. V dnešní době je lokalita nebezpečná (černé skládky, v opuštěných chatkách přebývají lidé bez přístřeší apod.).

Na sídlišti lze identifikovat trend nárůstu počtu mladších osob, především studentů. Jedná se o skupinu obyvatel, která nemá na sídlišti trvalé bydliště, žijí v pronájmech a podnájmech.

Tento trend (**nárůst počtu osob bez trvalého bydliště** žijících v podnájmu, pronájmu – studenti) je **umocňován také spádovostí VŠ Kampusu**. Je předpoklad, že tento trend může do budoucna nabývat na intenzitě.

„....Zatím vám ještě nedokážu popsat, jaký vliv na nás má sousedství s univerzitním Kampusem, protože to je na nás ještě krátká doba, ale předpokládám, že to ještě

zvýší atraktivitu Nového Lískovce právě pro studenty a předpokládám, že některé nákupy bytů do osobního vlastnictví mohou být vedeny právě tady tím, nechci říkat spekulativním chováním, ale že lidi ty byty nenakupují, že by je používali k vlastnímu bydlení, ale že je to pro ně investice a že ten byt pak pronajímají“. (Představitel samosprávy, Nový Lískovec).

Tento trend má však negativní dopady. Především jde o nárazové **problémy s nedostatečnou kapacitou MHD** (především některých spojů trolejbusů). V září/říjnu na začátku podzimního semestru na VŠ a únoru/březnu na začátek jarního semestru se objevují zvýšené stížnosti obyvatel na přeplněnost některých spojů.

„.....zde na sídlišti bydlí hodně studentů, kteří si zde zařizují podnájem, u vlastníků bytů nebo nájemců bytů, tak to je ta situace, že pravidelně, když je doba, že studenti musí chodit do školy, to znamená, není ani zkouškové období ani prázdniny, tak se nám přeplňují trolejbusy a okamžitě se nám tu objeví stížnosti občanů, že se nevešli do trolejbusů, že je nedostatečná kapacita.. ... Každý rok se to opakuje. .... Tohle to je pro mě indikátor, že tenhle trend, že se tady zvyšuje počet studentů, kteří tady nebydlí trvale, ale bydlí tady v podnájmu, používají to tu jako privat, jak se říkalo dříve, že nebydlí na kolejkách, ale na privatě. Tak tohle je indikátor, který já vám potvrdit můžu.“ (Představitel samosprávy, Nový Lískovec).

Další nevýhodou je **minimální participace osob bez trvalého bydliště na dění v lokalitě (na sídlišti)**. Tyto osoby nemají k sídlišti žádný vztah.

Snahy eliminovat tento trend ze strany samosprávy je limitován podílem obecních bytů na celkovém počtu bytů v sídlišti (poměr obecních a ostatních bytů je 1:3).

„..... a pořád se nemůžeme vyvarovat toho rizika, že se postupně vyvine ten trend, o kterém jsme mluvili na začátku, že to sídliště bude spíše fungovat jako přechodné bydlení...spíš pro přechodně než pro trvale bydlící. Já bych se toho nebála, z toho pohledu, že by to např. zvyšovalo kriminalitu, ale myslím si, že to může mít určitá rizika v oblasti místní demokracie, kdy vlastně potom jen určitá skupina lidí tady bude mít trvalé bydliště a bude mít právo volit. K volbám bude chodit čím dál méně lidí, protože ti co tady trvalé bydliště budou mít, ale dávno tady nebudou bydlet, který to vůbec nezajímá, k volbám nepřijdou. Studenti tady nebudou mít právo volit, takže to může mít určitý negativní vliv. Proto si naše městská část chce udržet určité procento nájemního bytového fondu a naše městská část na rozdíl třeba od Bohunic neprivatizovala v minulosti téměř nic, kromě jednoho domu. Až teprve teď jsou zařazeny do privatizace dva bytové domy, jeden na Svážné a jeden na Oblé ulici. A ty domy, které jsou zateplené a revitalizované, tak si chceme ponechat v bytovém fondu. Myslím, že nájemní bydlení pro mladé rodiny by obce měly mít, měly by mít nějaký nástroj v ruce. Pokud já tady budu přidělovat mladým rodinám byty, tak ty rodiny si sem trvalé bydliště dají. Zatímco když půjdou do podnájmu k soukromníkovi, nebo do podnájmu do družstevního, v podstatě napůl načerno, tak si tam to trvalý bydliště dát nemůžou. Takže proto taky to vlastnictví zhruba 25% bytového fondu, který si chce městská část ponechat. To je jedno ze strategických opatření, jak těm rizikům rozvoje sídliště předejít“. (Představitel samosprávy, Nový Lískovec).

III.3 ÚPRAVY A REGENERACE BRNĚNSKÝCH SÍDLIŠŤ

Regenerace bytového fondu, její dynamika, komplexnost a rozsah **se diferencuje především v souvislosti s vlastnickou strukturou, vlastnictvím domů a bytů.**

Domy ve vlastnictví obcí (MČ), především těch, kde není předpoklad jejich privatizace, ale částečně i těch, které se privatizací prošly, procházejí nebo budou postupně procházet regeneračním procesem (výměny oken, zateplení pláštěů i střech domů, v některých případech i výměně rozvodů, vstupních dveří apod.).

Také ostatní vlastnické formy bydlení (družstva a vlastníci jednotek - SVJ) zachytily trend možnosti čerpání dotačních prostředků spojených s regenerací, ale některá společenství vlastníků jednotek nebo družstva nedokázala dostatečně flexibilně reagovat na možnosti čerpání dotačních prostředků a nemovitosti regenerovat.

Většina komunikačních partnerů se shoduje na pozitivním dopadu revitalizací a regenerací sídlišť a celkově pozitivním dopadu regeneračních aktivit v souvislosti s technickým stavem nemovitostí, bytů, estetickým dojmu ze sídlištního celku, úsporou finančních prostředků za vytápění a celkově zvyšující se kvalitě života obyvatel domů, které přistoupily k regeneraci.

Současně se regenerace domů pozitivně promítají na úsporách energií (vytápění), což umožňuje, i při postupném zvyšování nájmů, udržovat náklady na bydlení v sídlištích na příznivé úrovni bez zásadnějších negativních dopadů na sociálně slabší skupiny obyvatel. S deregulací nájemného v obecních bytech a zvyšováním nájmů v některých sídlištích (např. Lesná) se však může výhledově situace např. pro skupiny obyvatel s nejnižšími příjmy (např. samostatně žijící důchodci apod.) postupně zhoršit.

Proces zahušťování brněnských sídlišť má své limity, především ve stávající **vysoké hustotě osídlení** některých brněnských sídlišť (Vinohrady, Bohunice, ale také Nový Lískovec) a ve strategii udržitelného rozvoje a **tlaku občanů** některých MČ (např. Lesná).

Proces dalšího zahušťování některých sídlišť naráží především na **normy pro dimenzy parkovacích míst**, kterých je na všech brněnských sídlištích nedostatek.

Současně s další výstavbou a zahušťováním sídlišť vznikají pro **samosprávu další náklady na údržbu veřejných ploch, komunikací, chodníků, kanalizaci, osvětlení** atd.

„Pohled samosprávy je takový, že když se něco postaví, tak vzniknou náklady na veřejnou správu typu komunikace, kanalizace, osvětlení, atd“.

„Aby byly cesty v pořádku, jsou problémy s růstem trávy, s údržbou a my si budeme přidávat další? Ono se vždycky nějaké investiční peníze seženou, ale ten provoz začíná být problémem. Tak spíš se soustředíme na tu kvalitu poskytovaných služeb než na to neustále se rozšiřovat“. (Představitel samosprávy, Bohunice).

Úprava, údržba veřejných ploch, rozsah a kvalita veřejného mobiliáře (lavičky, odpadkové koše apod.) je ze strany zástupců samosprávy nahlížena jako finančně náročný úkol. **Jedná se o finančně náročnou záležitost o „permanentní proces“.** **Ze strany obyvatel schází, podle zástupců některých komunikačních partnerů, spoluzodpovědnost za stav veřejného mobiliáře.**

Některé součásti veřejného mobiliáře (např. veřejné osvětlení, rozvodné skříně apod.) nemají ve správě MČ, ale MMB. V některých případech není technický a estetický stav těchto zařízení optimální, což nemůže MČ ovlivnit.

„....Pokud se týká vlastního venkovního prostoru, to znamená chodníky, místní komunikace, veřejné osvětlení, trávničky, průšlapy v nich, atd., lavičky, koše, tady bych řekl, že zase další bezedná studna, do které můžeme kdykoli šáhnout a vždycky se může něco dalšího plnit“. (Představitel samosprávy, Bystrc).

„.... Řekl bych, že ta reakce na investice z hlediska občanů, ti občané jsou více méně... nechci být skeptikem, ale těm je to jedno. V tomto případě funguje dost velká anonymita“. (Představitel samosprávy, Bystrc).

III.4 KULTURNÍ A SPOLEČENSKÝ ŽIVOT NA SÍDLIŠTÍCH, SOUNÁLEŽITOST OBYVATEL SÍDLIŠŤ

Většina představitelů samosprávy – komunikačních partnerů se shoduje na tom, že samospráva MČ vytváří, v rámci svých možností, prostor pro kulturní a společenský život na jednotlivých brněnských sídlištích, podporují a podílejí se také finančně na podpoře některých zařízení, činností spolků, sdružení a organizací, které nabízejí možnosti společenského a kulturního vyžití pro obyvatele sídlišť.

Míra participace obyvatel sídlišť v společenském a kulturním životě přímo v sídlištích je však podle většiny komunikačních partnerů nízká. Důvodem je především rozsáhlá nabídka společenských, kulturních a sportovních akcí a aktivit v rámci širšího Brna.

„ ..... do Orlovny taky chodí lidi, činnost centra volného času, tam taky chodí, ale veřejně těch lidí, jakoby nepřibývá. Na jedné straně je to možná dáno tím, že tady není ten obecní kulturák a že to pořádá nějaká organizace, která má své zastánce či příznivce, a nebo nepřínivce, tudíž tam nepůjdu, ani kdyby tam bylo něco zajímavého. Nevím. Je to někdy zklamání, když přijde málo lidí. Je to tím, že lidi jdou do města a mají tam jiné vyžití“. ... „Je to tím Brnem, že možností je více. Kdyby to bylo na dědině, jak já říkám v Sokolnicích, tak není v podstatě možnost jít jinam a jdeme tam všichni, ale tady (v Brně) se to rozmázne“. (Představitel samosprávy, Bohunice).

„.....Město Brno, centrum, kulturní zařízení poskytují hodně velké spektrum možností trávení volného času a při dnešním stupni motorizace není pro nikoho žádný problém ani veřejnou hromadnou dopravou, která je v Brně dost dobře rozvinuta, není pro nikoho žádný problém najít si kulturní aktivity mimo sídliště. Takže, já se domnívám, že velká část lidí toto ani nevnímá jako deficit“. (Představitel samosprávy, Bystrc).

„.....Kulturní vyžití radnice pořádá každoročně, určité akce. V květnu to bývá vinohradský košť vína, na podzim to bývá „bavíme se na vinohradech“ a ještě další aktivita bývá po půlnoci na nový rok, o půl jedné tady bývá setkání před radnicí. Na to novoroční setkání po té půlnoci, když to sleduji za uplynulé roky, tak ten počet lidí klesá. Může to být náhoda. Řekl bych, že se takovýchto akcí zúčastňují jedni a titíž neustále. Na ten počet obyvatel, ten počet lidí, kteří tady bydlí, ten počet, na kterou tu akci přijde, není velký. Řekl bych, je to zase spojené s anonymitou toho sídliště, a pokud bychom se pohybovali na nějakém městě velikosti Tišnov, Ivančice, Rosice....., tak tam bych řekl, že ten život je intenzivnější, protože ti lidé se tam více znají“. (Představitel samosprávy, Vinohrady).

„Myslím si, že je to tady dost uzavřené a i ty akce, které jsou.... Nebo tak, myslím si, že většina těch akcí je o tom, že ti lidé z radnice už se znají, udělají akci, přijdou tam skoro stejní lidé, kteří tam vždy chodí, ale že se to nějakým způsobem nerozšiřuje .... Mají svoji uzavřenou skupinu a fungují si po svém prostě. Ale to zařazování dalších nových lidí, přitáhnout tam ty cizince, obohatit je...“ (Nový Lískovec, žena, na mateřské dovolené, MC Sedmikráska)

Z analýzy vyplývá, že **pro větší část obyvatel sídlišť v produktivním věku jsou jednotlivá sídliště z pohledu některých komunikačních partnerů spíše „noclehárnou“ než prostorem pro aktivní naplňování života.**

„.....Ze sedmdesáti pěti procent využívají lidé sídliště k přespání. A to je objektivní a myslím si, že to je asi podobné ve všech sídlištích. Lidé pracují dnes poměrně intenzivně a dlouho. To znamená, že v průběhu všedního dne už těch možností se věnovat dalším aktivitám je málo. A já si myslím, že když budeme z toho vycházet, takže priorita je zajistit, aby ta funkce, kterou ti lidé skutečně od toho sídliště požadují, to znamená přijít domů, věnovat se rodinnému životu a odpočinout si od práce, i koneckonců se v klidu vyspat, také se nacházet v pěkném prostředí, tak když z toho budeme vycházet, tak to je priorita, kterou bychom se měli snažit uspokojit a tak to je lidmi především vnímáno“. (Představitel samosprávy, Bystrc).

Komunikační partneři – zástupci samospráv uvádějí téměř shodně, že vytvářejí možnosti pro trávení volného času se speciálním zaměřením na děti a některé skupiny osob (např. seniory), které nemohou využívat nabídku společenských a kulturních aktivit mimo jednotlivá sídliště, v rámci širšího Brna.

Z analýzy odpovědí „běžných“ komunikačních partnerů však vyplývá především **nespokojenost s možnostmi (nedostatek zařízení a aktivit) pro trávení volného času pro starší děti (od 10 let) a mládež přímo na sídlištích a také pro seniory.**

„Hřiště jsou tady. ... spíš pro tu kategorii do těch pěti, šesti let. Myslím si, že i ten Maják je sice hezký, ale je tam napsáno, že do 12ti let, ale skutečně nevím, co by tam desetiletí, dvanáctiletí kluci dělali. Není tu třeba nějaká dráha na ty jejich skateboardy různé, nebo kolečkové brusle, nebo něco takového tady není pro ty pubertáky.“ (Nový Lískovec, žena, na mateřské dovolené, MC Sedmikráska)

U starších dětí a mládeže schází větší počet volně přístupných sportovišť, ale **největší nedostatek spočívá v možnostech a nabídce finančně dostupných zájmových aktivit – kroužků.**

„..... možnosti pro děti a mládež jsou v Bystrci nedostatečné, ale pouze v určitých segmentech. Například možnosti sportovního vyžití jsou v Bystrci velké. Všechny sportovní areály našich škol jsou kompletně zrekonstruovány a dobře vybaveny a všechny jsou otevřeny veřejnosti, včetně stálé služby, která umožňuje nerušené využívání těch sportovišť. A funguje také řada sportovních klubů, takže to spektrum je vcelku pokryté z hlediska sportu. Ale jsou jiné aktivity dětí a mládeže, které tam chybí. Zájmové kroužky, přírodovědci, filatelisté, prostě nejrůznější zájmové kroužky pro děti, různé aktivity. Máme sice soukromou uměleckou školu, která se snaží tuto potřebu uspokojit. Nicméně těch prostor je málo. Vůbec největší problém je v nové části Kamechy, kde se při výstavbě vůbec nepočítalo s něčím jako centrum volného času pro děti a mládež. Takže vlastně ty děti musí dojíždět někam jinam“. (Představitel samosprávy, Bystrc).

„Hřiště musí často renovovat, protože jsou zničená. Ale je to tím, že pro určitou skupinu lidí se nic neděje. Jak je ta mládež třeba od těch třinácti let nahoru, tak dětské hřiště je atraktivní v tom, že večer, když si nemají kde sednout, tak se všichni shluknou na těch dětských hřištích a je to tam znát. Ale nemají moc prostor, kde by se mohli scházet. Hospody jsou pro ně ještě příliš, ale různé dětské kroužky už je taky nebaví, takže to je taková ta zlomová část, pro kterou si ale myslím, že nikde toho moc není.“ (Bystrc, žena, sociální pracovnice v nízkoprahovém centru Jonáš)

V případech některých sídlišť je problémem nedostatek prostoru (volné plochy) pro výstavbu nových areálů, sportovišť a zařízení.

„.....městské části investovaly do toho, aby aspoň ty děti tam měly nějaké hrací plochy, takže si hodně i ze zdrojů prevence kriminality staví dětská hřiště, nějaké ty U-rampy a taková ta skateboardové areály. Nicméně, tam to naráží na to místo. Mít dostatek prostoru, abyste to postavili tam, kde to nebude vadit těm lidem okolo, protože přece jen to nadělá trochu hluku a i ty děcka se u toho baví, křičí, takže pokud to postavíte někde u paneláku, tak můžete čekat, že brzo budou stížnosti“.
(Zaměstnanec MP Brno, oddělení prevence).

V omezené míře bylo identifikováno, že **také pro seniory nejsou možnosti pro trávení volného času v některých sídlištích ideální.**

„No co je velkej nedostatek těch Bohunic, že teda opravdu společenské akce nejsou kde dělat. Protože nám vždycky propůjčí hasiči takovou, dá se říct, malou místnost. Není to tak velké...Chybí tu společenská místnost, není kde se setkávat.“ (Bohunice, Bystrc, ženy, seniorky)

V této souvislosti byl výzkumem identifikován zajímavý projekt, který umožňuje zajímavou formu seberealizace, především pro některé aktivní seniory. Jedná se o projekt, který je postaven na bázi institutu dobrovolnictví a souvisí s projektem prevence kriminality.

„.....my děláme už pátým rokem senior akademii. To je něco jako univerzita třetího věku, je to šestiměsíční vzdělávací program pro seniory v oblasti prevence kriminality, prevence dopravy, nehodovosti, prevence požárů, a je do toho zakomponováno, spousta dalších věcí, práva spotřebitelů, ochrana nájemníka, pacienta, prostě těch témat je tam spousta. Oni absolvují půl roku v tom základním studijním programu, dalšího půl roku stráví v tom pokročilém studijním programu. Já jsem toho názoru, že senioři jsou obrovský potenciál, který by mohl bezpečnost anebo vůbec jakoby to klima i těch sídlišť výrazně ovlivnit. Protože my máme jen v tom našem programu, který teď v tom září začne už šestý ročník, tak v tom základním je 150 lidí, v tom pokročilém stovka lidí. A to jsou lidé nebývale aktivní. Je tam široké spektrum jakoby jejich vzdělání a sociálního postavení apod., nicméně, ti co mají všichni je chuť se někde angažovat, něco dělat, být užitečný. Těch důchodců, protože to všichni víme, že ta populační křivka nějakým způsobem stárne, a zatím se podle mě toho využívá strašně málo“.
(Zaměstnanec MP Brno, oddělení prevence).

Jak se utváří **sounáležitost obyvatel** se sídlišti? Které atributy jsou důležité pro identifikaci obyvatel se sídlištěm? Na tyto otázky podá odpověď až kvantitativní část výzkumného šetření, nicméně v MČ Brno Bystrc jsme narazili na zajímavý postřeh, který dokumentuje cílený přístup samosprávy k obyvatelům specifické lokality Kamechy.

„..... prioritně je potřeba řešit splynutí obyvatel nového obytného celku Kamechy s Bystrcí jako MČ. To znamená, aby se ty komunity navzájem propojily, aby lidé z Kamech získali bystrcké povědomí a pocit určité společné identity. Pracujeme na tom cíleně. Od nového volebního období jsme vytvořili (úplně specifický, v Brně nevídaný) výbor zastupitelstva městské části, který se jmenuje „Výbor pro rozvoj infrastruktury Kamech“ a jedním z jeho úkolů je i přispět k integraci obyvatel, protože se domníváme, že v Bystrci je poměrně výrazný pocit komunity i když je to

sídliště....., chceme nové obyvatele z Kamech do všech těch aktivit začlenit. Vytvořit v nich bystrcké vlastenectví“. (Představitel samosprávy, Bystřec).

Míra participace obyvatel na životě v brněnských sídlištích je podle odpovědí většiny komunikačních partnerů **v „normálním – běžném období“ nízká.** Participace obyvatel vzrůstá nejčastěji v souvislosti s konkrétním, nejčastěji investičním záměrem (výstavba, rekonstrukce apod). Teprve v momentu, kdy se konkrétní investiční záležitost bezprostředně (osobně) dotýká příslušného občana nebo skupiny občanů vzrůstá jejich aktivita a participace. Např. na sídlišti Lesná lze identifikovat vysokou míru participace některých skupin občanů, kteří jsou aktivní v rámci občanských sdružení a vstupují aktivně do diskusí o dalším směřování sídliště Lesná jeho případném rozvoji apod. V odpovědi komunikačních partnerů bylo možné podobné aktivity občanů zachytit také v Bohunicích (např. podpisová akce, která souvisí s připravovanou investiční výstavbou v blízkosti ulice Jihlavská).

III.5 KAŽDODENNÍ ŽIVOT NA SÍDLIŠTI

Mateřské školky a školy

Problémem všech brněnských sídlišť je mimo jiné **nedostatečná kapacita mateřských škol**. Tento problém existuje i přes skutečnost, kdy jednotlivé MČ podle odpovědí komunikačních partnerů (zástupců samospráv) s demografickým vývojem v řadě případů počítaly. V některých MČ nedošlo v minulosti k rušení mateřských školek, v některých MČ došlo k průběžnému nárůstu počtu nových míst ve školkách a i přes tato opatření je míst v mateřských školkách nedostatek. Příčinu je potřeba hledat v generační cykličnosti, jež souvisí se všemi sídlišti, které byly postavené v krátkém časovém úseku.

„..... spolupracujeme s katedrou demografie Karlovy univerzity, u které jsme si už dávno nechali udělat demografickou analýzu a potom ještě následně další demografickou analýzu, která není starší než dva roky. Takže jsme předpokládali dopředu populační vlnu, která nám zaplaví mateřské školy. Proto, na rozdíl od řady jiných městských částí, jsme nezrušili ani jednu třídu mateřské školy a volné kapacity jsme pronajímali s vědomím, že bude třeba ze dne na den ty pronájmy uvolnit, což jsme také udělali v okamžiku, kdy nám začala dospívat populační vlna do mateřských škol. Takže nám de facto z jedné mateřské školy, nacházející se ve dvou objektech následně vznikly dvě plnohodnotné mateřské školy. Nicméně ta populační vlna je opravdu taková silná a zároveň je to dáno zřejmě tím, že opravdu v těch sídlištích to dozrává ve vlnách. Takže ta celostátní populační vlna se ještě umocňuje tou generační cykličností, která tam prostě v tom sídlišti je. Takže nejsme schopni uspokojit intenzitu zájmu o mateřské školy.“ (Představitel samosprávy, Bystrc).

Z analýzy odpovědí vyplývá, že na rozdíl od mateřských škol, **kapacita základních škol je dostatečná**, v případech některých MČ je kapacita základních škol vyšší než poptávka. V některých sídlištích zvažují spojení základních škol (např. Vinohrady), jinde volnou kapacitu základních škol efektivně využívají pro zvýšení kapacity mateřských škol (např. Bohunice).

Zdravotnické a sociální služby

Rozsah a dostupnost zdravotní péče je obecně vnímána komunikačními partnery z jednotlivých sídlišť jako **dostatečná**.

V jednotlivých případech absentují některé odborné specializované zdravotnické služby např. na Vinohradech .

Stejně tak **sociální služby** pro jednotlivé skupiny obyvatel (senioři, problémová mládež, zdravotně postižení atd.) **jsou na Brněnských sídlištích z větší části zastoupeny dostatečně**.

Síť obchodů a služeb

Síť obchodů s potravinami je dostatečná, v některých případech naddimenzovaná.

Někteří komunikační partneři uvádějí, že trend velkých nákupních míst (supermarketů) má svá opodstatnění a supermarkety vytvářejí velmi kvalitní a flexibilní nabídku možností pro nákupy rychloobrátkového zboží, včetně potravin, v jiných případech jsou „hrdí“, že v sídlištní zástavbě zůstaly kromě velkých nákupních míst také některé malé „obchůdky“.

„.....*To byla taková iniciativa, myslím, že v tom bylo několik občanských sdružení, Nesehnutí, Brnění a tak, která oslovovala městské části ohledně obchodní vybavenosti městských čtvrtí. Lískovec tam byl identifikovaný jako městská část s nejmenším počtem metrů čtverečních obchodních ploch na obyvatele, takže nás tam zařadili do těch míst, kde chybí obchodní vybavenost. Když jsem tam vyplňovala nějaký ten jejich dotazník, tak se ukázalo, že ono to důsledné oddělování podle městských částí není přesně ten správný ukazatel. Protože u nás nedávno vznikl tady ten Campus Square, což je velká obchodní plocha, ale je to na území městské části Bohunice, takže se to nepočítalo do Lískovce, přitom pro naše lidi je to dvě zastávky trolejbusem, prakticky na dohled ze sídliště. Ale zase na druhou stranu se nám na rozdíl od některých jiných sídlišť daří udržet poměrně dost takových těch malých obchůdků přímo tady na tom sídlišti. Skoro na každé ulici je jich několik. Třeba hned tady na Oblé je to zelenina, drogerie, knihy, večerka, tady o patro níž je to pekárna, švadlenka, prostě na každé té ulici něco takového je a je to logicky způsobeno tou velkou koncentrací obyvatel, protože tady v těch ulicích Oblá, Svážná, Koniklecová je tak velká koncentrace obyvatel, že i s odpuštěním zapomenutý kvasnice nebo když si tam každý dojde pro nějakou tu drobnost, tak to toho obchodníka uživí. Zatímco ve staré zástavbě, kde je málo těch rodinných domků, se nemá šanci takový obchod udržet“.* (Představitel samosprávy, Nový Lískovec).

Z analýzy výsledků vyplývá, že v některých sídlištích schází spíše specializované prodejny. **Na Vinohradech zcela absentuje např. hobby market** (obchod pro kutily). Tento typ obchodu schází v celé spádové oblasti (Vinohrady, Líšeň atd. - spádová oblast pro až 150 000 obyvatel).

Podle komunikačních partnerů **jsou základní služby pro občany na brněnských sídlištích dostupné. Schází spíše některé specifické - odborné služby** nebo stávající služby jsou kapacitně zastoupeny nedostatečně, případně složitě dostupné (docházková vzdálenost, bariéry, nemožnost parkování). Např. v Novém Lískovci je špatně dostupná pošta.

Většina populace má možnosti si část absentujících nebo hůře dostupných služeb zajistit v rámci širšího Brna. Nejhůře jsou některé služby dostupné pro skupinu seniorů (osaměle žijících seniorů).

„..... *pro osamělé seniory na tom sídlišti to není vůbec jednoduché. To je právě skupina, která to tu má nejtěžší“.* (Představitel samosprávy, Nový Lískovec).

Městská hromadná doprava

Hromadná doprava je problém spíše pro okrajová sídliště (Vinohrady, Kamechy, Bystrc) kde problémy souvisí se vzdáleností sídlišť od centrální části Brna a nutnosti přestupů (např. Vinohrady). V jednotlivých případech byly výzkumem zaznamenány problémy s konkrétními linkami např. v Bohunicích spoj pro seniory k prodejně Kaufland nebo Nový Lískovec nedostatečná kapacita některých spojů trolejbusů na začátku semestrů – výuky na VŠ.

Obecně je však hromadná doprava v Brně hodnocena komunikačními partnery pozitivně.

Kriminalita a přestupky proti pořádku

Většina komunikačních partnerů nespatřuje obecnou kriminalitu v brněnských sídlištích jako vyšší než v ostatních částech Brna. Ani z oficiálních statistik nevyplývá, že by kriminalita v sídlištích byla vyšší než např. v části Brno - střed.

Také struktura trestných činů není v sídlištích nijak specifická. Z hlediska výskytu a struktury trestných činů a přestupků proti pořádku se na brněnských sídlištích vyskytují všechny typy (krádeže, vykrádání aut, bytů, sklepů, výtržnictví atd.) stejně jako v jiných částech Brna. Specifika některých sídlišť z hlediska struktury a intenzity výskytu trestných činů a přestupků proti pořádku vyplývají z objektivních příčin např. krátkodobý nárůst krádeží v obchodech (souvislost s nově otevřenou prodejnou Kaufland v Bohunicích), nárůst sezónní (letní) kriminality v Bystrci souvisí s provozem rekreační oblasti Brněnská přehrada, která je spádová pro obyvatele celého Brna apod.

Kriminalita a přestupky proti pořádku na sídlištích podle některých komunikačních partnerů korespondují především s vyšší hustotou osídlení a se společným soužitím obyvatel v rámci domů a domácností. Jedná se spíše o záležitosti spojené s rušením nočního klidu.

„ ..... to rušení nočního klidu určitě je problém, protože sídliště je z toho hlediska urbanistického stavěno tak, že tam opravdu slyšíte v noci úplně vše, když je klid a bavíte se v noci někde, tak se to mezi těmi paneláky hodně nese, odráží se to. Takže udělat si uprostřed sídliště u restaurace zahrádku a nechat tam provoz večer do těch 22, 23 hodin a když je pěkné počasí i durch... tak je problém“. (Zaměstnanec MP Brno, oddělení prevence).

Současně jsou ve vyšší míře zaznamenávány konflikty ve vzájemném soužití – problémy v rámci domácností, částečně také vandalismus spojený s ničením laviček, zastávek MHD, popelnic apod. Část těchto přestupků nebo i trestných činů však není na policii vůbec hlášena, zůstávají latentní. Je to znak anonymity života na sídlištích a obavy části obyvatel z případných následných nepříjemností a ataků ze strany pachatelů.

Problémem, který souvisí s vysokou hustotou osídlení některých sídlišť se společnými otevřenými plochami mezi domy, jsou **psí exkrementy**, nezodpovědní „pejskaři“. Jedná se především o riziko zdravotního ohrožení dětí.

Z odpovědí komunikačních partnerů **nevyplývá, že by pachatelé trestných činů nebo přestupků proti pořádku byly ve vyšší míře určité skupiny obyvatel** např. mládež, sociálně vyloučení občané, uživatelé návykových látek, gambleři, příslušníci např. národnostních menšin apod.

Až na jednotlivosti nebyly na základě odpovědí komunikačních partnerů identifikovány lokality, ulice nebo domy, které by byly specifické z hlediska výskytu trestné činnosti a přestupků proti pořádku. V této souvislosti jsme opakovaně zaznamenaly **případ domu na Koniklecově ulici č.p. 5 v MČ Nový Lískovec**. Je to příklad koordinovaného přístupu všech zainteresovaných odpovědných institucí s velmi pozitivním výsledkem. Dům s více než 150 bytovými jednotkami se postupně stal místem, kde se cíleně kumulovali sociálně slabí a problémoví nájemníci. Na základě celé řady opatření a preventivních programů (přístupový systém, kamerový

monitorovací systém, pozice domovníka, nízkoprahová klubovna přímo v domě) se situaci podařilo uspokojivě řešit.

Největším problémem a bezpečnostním rizikem sídlišť je a bude tzv. statická doprava. Jedná se především o vysokou hustotu nekoordinovaného parkování motorových vozidel v bezprostřední blízkosti panelových domů a na přístupových komunikacích. Vykrádání aut, krádeže aut, znesnadněný pohyb osob po chodnicích (především maminky s kočárky, zdravotně postižené osoby apod.) to jsou jen doprovodné znaky statické dopravy na sídlištích. **Největší hrozbou je nedostupnost některých částí sídlišť a domů pro složky integrovaného záchranného systému (např. v případě požárů ve výškových budovách s nutností nasazení těžké techniky apod.).**

„.....ani ne tak kriminalita v tom trestně právním hledisku, ale tam jsou mnohem závažnější rizika, která nejsou tak vidět, která jsou způsobena tím, že vlastně doba, kdy se sídliště stavěla, tak se se spoustou věcí nepočítalo. Takže dneska třeba dostupnost sídlišť pro integrovaný záchranný systém to je obrovské riziko. Zrovna Nový Lískovec, Vinohrady. Tam už se dělalo několik akcí, kdy jsme se snažili zprůjezdit komunikace, dělalo se tam měření, přijela tam auta klasická ta těžká auta s plošinou, apod., prostě nemají šanci. Nemají šanci se k některým domům vůbec dostat.“ (Zaměstnanec MP Brno, oddělení prevence).

„.....mnohem více bych se bál toho, že do toho domu, kde bydlím, se vloudí nějaký bezdomovec, který někde dole v popeláku bude chtít přespat, usne tam s cigaretou a že mě ten barák zapálí. To je podle mě mnohem větší bezpečnostní riziko, ale nechci říct, větší pravděpodobnost. Ale větší riziko, kterého bych se bál víc, než to, že mě v tom sídlišti cestou někdo přepadne.“ (Zaměstnanec MP Brno, oddělení prevence).

V souvislosti s parkováním však byly zachyceny také názory, které uvádí, že ve větší docházkové vzdálenosti od centrálních částí sídlišť je situace s parkováním lepší.

„Jde o to, že na sídlišti je spousta míst k parkování, jen prostě ti lidi nejsou ochotní odejít od auta 300 metrů, ale potřebují mít zaparkované před barákem. Tudíž vzniká ten problém, že pro lidi není možné zaparkovat na velkém parkovišti na sídlišti, ale musí stát před domem. To znamená, že před domem musí stát sto aut a prostě v tu chvíli vzniká problém. .... těch míst je tam celkem hodně, jenom musí být člověk ochoten od toho auta odejít. Víc, než deset metrů.“ (Nový Lískovec, muž, živnostník)

U některých komunikačních partnerů lze identifikovat určitou míru pocitu ohrožení. Respondenti např. starší občané se v některých případech obávají pohybovat po setmění venku apod. Nejedná se však o žádná alarmující zjištění.

„Bojíme se, bojíme se. Je to špatně osvětlené, jsou osvětlené silnice, ale co jsou chodníky, baráky, tam je tma. A na tej naší straně, já bydlím na Fleischnerové, to je konečná Ečerova, a tam je prostě takový, dost takový temno. Je tam hodně zeleně...“ (Bohunice, Bystrc, ženy, seniorky)

Pocit bezpečí a ohrožení bude detailně identifikován, společně s řadou dalších indikátorů, v rámci kvantitativní části výzkumu, rozsáhlého terénního zjišťování na reprezentativních vzorcích respondentů z jednotlivých sídlišť.

IV. DOPORUČENÍ VYPLÝVAJÍCÍ Z VÝSLEDKŮ KVALITATIVNÍ ČÁSTI VÝZKUMU

Komunikační partneři, kteří byli do kvalitativní části výzkumu zahrnuti, tvoří heterogenní skupinu osob. Výstupy z kvalitativního šetření tvoří důležitý a velice inspirativní prvek pro operacionalizaci výzkumných otázek, jedná se však o kvalitativně pořízená data, která nelze reprezentativně vztáhnout na populaci obyvatel sledovaných brněnských sídlišť.

Doporučení souvisí především s operacionalizací hlavních výzkumných otázek do podoby zjišťovacího nástroje – dotazníku určeného pro hlavní – kvantitativní část empirického šetření.

Z analýzy odpovědí komunikačních partnerů vyplývá celá řada inspirací, které bude vhodné zohlednit při přípravě zjišťovacích nástroje.

Dotazník by měl být schopen postihnout především význam jednotlivých atributů, které naplňují „spokojený život“ obyvatel sídlišť. Míru „spokojeného života“ bude potřeba vymezit prostorově:

- byt
- dům
- okolí domu
- sídliště
- celé Brno

a sledovat z hlediska jednotlivých atributů „naplňujících spokojený život“:

- technické
- obslužné
- sociální a společenské
- psychologické
- některé další atributy.

Hlavní část empirického šetření by měla **na základě zjištění z kvalitativní části detailněji zachytit**, na základě operacionalizované podoby otázek uplatněných v dotazníku, **mimo celé řady jiných, také odpovědi na následující výzkumné otázky a podotázky:**

- 1. Dochází k latentní postupné obměně obyvatel žijících na brněnských sídlištích? Vzrůstá počet osob, které na sídlištích nemají trvalé bydliště?**
- 2. Prohlubuje se anonymita života na sídlištích nebo dochází k upevňování sousedských vztahů?**
- 3. Jaká je migrační tendence obyvatel brněnských sídlišť? Jaké jsou hlavní důvody pro migraci obyvatel ze sídlišť?**
- 4. Jaká je míra sepětí obyvatel s jednotlivými sídlišti a co ji naplňuje?**
- 5. Jaká je míra participace obyvatel na dění v sídlištích?**

Kromě výše uvedeného:

V identifikační části dotazníku navrhujeme rozpracovat a postihnout **detailní identifikaci struktury některých demografických a sociálních charakteristik respondentů**, což umožní sofistikovanou a detailní práci s daty.

Především u skupiny dětí to bude nezbytné pro zajištění hlubšího vhledu do zkoumané problematiky. Navrhujeme proto identifikovat věk všech dětí v domácnosti. Volnočasové možnosti pro děti budou předloženy respondentům k odpovědi ve strukturované podobě (volně přístupná hřiště a sportoviště, plácky mezi domy, činnost sportovních klubů), placené kroužky pro děti, bezplatné kroužky pro děti, volnočasová zařízení pro děti.

Je nezbytné se **na zjišťovací indikátory ptát odděleně ve vztahu k jednotlivých skupinám dětí z hlediska jejich věku (předškolní děti do 6 let, školní děti 6-10 let, starší děti 10-15 let, mládež 15 – 18 let).**

Současně navrhujeme rozpracovat a postihnout **identifikaci struktury některých sociálně - ekonomických charakteristik respondentů**. Především pak:

- jejich stratifikační rozčlenění (bohatí/chudí),
- zařazení do společenských tříd (nižší třída, střední třída, vyšší třída),
- příjmových skupin (na základě průměrné čisté výše měsíčního příjmu domácnosti) a dalších ukazatelů.

Doporučujeme také identifikovat nejen délku života v bytu, ale také délku života na sídlišti, předchozí trvalé bydliště pro **zachycení vztahu k sídlišti**.

Ve zjišťovací části dotazníku doporučujeme detailněji rozpracovat především indikátory, které souvisí se spokojeným životem – všemi jeho atributy t.j. nejen občanská vybavenost a kulturně-společenské možnosti, ale především pak:

- míru participace na dění v sídlišti (účast ve sdruženích, klubech, spolcích, účast na společensko-kulturních akcích apod.),
- identifikovat lokaci využívání volnočasových možností na sídlišti a mimo sídliště,
- identifikovat placené a neplacené formy využívání volnočasových aktivit,
- striktně přitom rozlišit jednotlivé formy volnočasových aktivit (sportovní, kulturní a další),
- identifikovat míru spokojenosti se soužitím s ostatními obyvateli (mezilidské vztahy) v bytu, v rámci podlaží, vchodu a domu.

Současně navrhujeme využít **samostatný blok otázek identifikující motivy pro žití osob bez trvalého bydliště na příslušném sídlišti**:

- podmínky bydlení (finanční dopad),
- formalizace bydlení (podnájem/nájem, smlouva/bez smlouvy),
- míru sounáležitosti k domu, sídlišti apod.

Navrhujeme využít samostatný blok otázek identifikující nejen migrační tendence obyvatel sídliště, ale především jejich záměry s dalším nakládáním s nemovitostí – bytem (především u obyvatel, kteří byty privatizovali a u obyvatel, kteří žijí v bytech v družstevním vlastnictví). Půjde o verifikaci zjištění, že část zprivatizovaných bytů je dále využívána za účelem komerčního zhodnocování – pronájmy.

Jsme přesvědčeni, že kromě optimálního nastavení parametrů operacionalizace a přípravy zjišťovacího nástroje (dotazníku) pro hlavní část výzkumu budou zjištění (zaznamenaná formou rozhovorů s 25 komunikačními partnery) využitelná také v hlavní části závěrečné zprávy např. pro účely vysvětlení některých latentních souvislostí v jevech.

Věříme, že výše uvedené výsledky budou ze strany zadavatele hodnoceny jako zajímavá zpětná vazba a kvalitní opora pro nastavení dalších parametrů hlavní části empirického výzkumného šetření vybraných brněnských sídlišť.